

Witold Jemielity

Jubileusz papieski XIX wieku w Królestwie Polskim

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 41/3-4, 187-197

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WITOLD JEMIELITY

JUBILEUSZ PAPIESKI KOŃCA XIX WIEKU W KRÓLESTWIE POLSKIM

Wstęp

Jubileusz w dzisiejszym znaczeniu pochodzi od papieża Bonifacego VIII. Ustanowił on rok 1300 jako święty i zapowiedział powtarzanie uroczystości co sto lat. Klemens VI w 1343 r. skrócił termin do 50 lat, Urban VI w 1389 r. do 33 lat, wreszcie Paweł II w 1470 r. do 25 lat. Od Sykstusa V (1585) przyjął się zwyczaj, że papieże po wyborze ogłaszali odpust na wzór jubileuszu.

Autor zamierza przedstawić jubileusz końca ubiegłego a zarazem początku obecnego stulecia w Królestwie Polskim. Jego przebieg porówna z jubileuszem w 1825 r. Dwóch kolejnych jubileuszy nie ogłoszono. Rewolucja lutowa w 1848 r. w Paryżu pociągnęła za sobą łańcuch rewolucji w innych krajach. W samym Rzymie wzmógł się radykalizm. W 1848 r. papież opuścił Wieczne Miasto. Wrócił do niego w kwietniu 1850 r., ale pod osłoną obcych wojsk. Nie mniej skomplikowana sytuacja polityczna była po następnych 25 latach. We wrześniu 1870 r. armia włoska zajęła Rzym, trwał ostry konflikt między papieżem a państwem włoskim. Dopiero papież Leon XIII nawiązał do obchodów jubileuszowych.

W 1973 r. autor opublikował artykuł: Rok jubileuszowy w Królestwie Polskim. Omówił tam przebieg jubileuszu w 1826 r. w diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej i ogólnie wspominał o roku 1900-tym. Dawne i obecne opracowanie oparł na źródłach z Archiwum Diecezjalnego w Łomży. Przebieg jubileuszu w diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej daje obraz tychże uroczystości w innych diecezjach Królestwa Polskiego.

1. Ogłoszenie Jubileuszu

Dnia 11 maja 1899 r. papież Leon XIII pisał: „Stulecie zbliża się do końca. Dzięki opiece Bożej przeżyliśmy je prawie całe. Wzorem Naszych poprzedników chcemy ogłosić czas uroczysty. Będzie on źródłem

zbawienia dla chrześcijan i niejako uwieńczy Nasze trudy w pontyfikacie. Mówimy o Wielkim Jubileuszu, który od dawna jest znany w Kościele. Zwyczaj ten, przejęty od przodków, posiada nazwę Roku Świętego. W tym czasie bowiem odbywają się liczne ceremonie religijne, a wierni otrzymują pomoce do poprawy obyczajów i uświęcenia dusz. Na własne oczy widzieliśmy, jak zbawienne owoce przyniósł rok jubileuszowy ogłoszony przez Leona XII; byliśmy wtedy dzieckiem. W Rzymie, wówczas bezpiecznym, odbywały się wspaniałe akty religijne. Przybyło wielu pielgrzymów, procesjonalnie nawiedzano świątynie, przemawiali kaznodzieje, rozbrzmiewały hymny pochwalne na cześć Boga. Papież w otoczeniu kardynałów dawał przykład pobożności i miłości chrześcijańskiej. W porównaniu do tamtych czasów zaszły duże zmiany. Obecnie urządzenie publicznych obchodów jest albo niemożliwe, albo zależne od woli innych”.

Papież kontynuował, iż pragnie zbawienia dusz i umocnienia cnót. Chce przypomnieć ludziom ich obowiązki, obudzić umysły i wezwać do pokuty. Należy uroczyście zakończyć XIX wiek i powitać nowe stulecie. Chrystus powinien być uwielbiony we wszystkich częściach świata. Pominąć Syna Bożego, znaczyłoby oddać się na potępienie. Uroczysty przebieg jubileuszu stanie się objawem wiary i pobożności oraz ujawni oburzenie dla popełnionych dzisiaj bezbożności. Idąc za przykładem swoich poprzedników i w porozumieniu się z kardynałami ogłasza rok jubileuszowy. Zacznie się w Rzymie w wigilię Bożego Narodzenia 1899 r. i zakończy wraz z wigilią Bożego Narodzenia 1900 r. Dla zyskania odpustu zupełnego trzeba odbyć spowiedź i nawiedzić bazyliki: św. Piotra, św. Pawła, św. Jana na Lateranie i Matki Boskiej Większej; mieszkańcy Rzymu przez 20 dni, przybysze przez 10 dni. Papież zapraszał wszystkich do Wiecznego Miasta, uświęconego grobami apostołów i męczenników, ozdobionego prastarymi pomnikami religii i podniosłymi świątyniami. Każdy poczuje się tu jak we własnej ojczyźnie i powróci lepszym. List jest długi i podniosły w słowach¹.

Dnia 25 maja 1899 r. Leon XIII wydał encyklikę o *Najświętszym Sercu Jezusa*. Rozpoczął ją słowami: *Rok święty został ogłoszony*. W łączności z nim jawi się uroczystość Najświętszego Serca Jezusa. Już 28 czerwca 1889 r. podniesiono ją do obrzędu pierwszej klasy. Obecnie zo-

¹ Archiwum Diecezjalne w Łomży (skrót: ArŁm). *Zespół ogólny* (skrót: II), sygn. 68 k. 172; II sygn. 74 k. 78; II sygn. 76 k. 4.

staje bardziej uwypuklona. Oto w dniach 9, 10 i 11 czerwca tego roku w głównym kościele miasta i miejscowości należy odśpiewać suplikacje z dodaniem zatwierdzonej teraz Litanii o N.S. Jezusa, w ostatnim dniu dołączyć modlitwę Ofiarowania się N.S. Jezusa. W obszernej encyklice papież wskazywał na cechy Serca Jezusa i na potrzebę oddania Chrystusowi należnej czci. Stwierdził, iż w ostatnich czasach między Kościołem a władzą cywilną wytworzył się jakby mur. Niech Chrystus panuje w niebie i na ziemi².

Dnia 25 grudnia 1900 r. Leon XIII rozciągnął Jubileusz na cały Kościół. W Liście Pastorskim powiadał wiernych, iż wczoraj w Rzymie uroczyście zakończono *Lato Miłościwe*. W ciągu roku do Wiecznego Miasta przybyły setki tysięcy ludzi. Przywrócone po 75 latach obchody poruszyły kamienne dusze ludzkie. Z tych samych łask przez pół roku niech korzystają wszyscy katolicy. Tak uświęceni wejdą w rozpoczynające się nowe stulecie. Jednym z warunków zyskania odpustu zupełnego jest spowiedź i komunია święta; nie wlicza się tu spowiedzi i komunii wielkanocnej. Ponadto trzeba nawiedzić przez 15 dni: w mieście biskupim katedrę i trzy kościoły, w innych miastach cztery kościoły, a gdzie jest tylko jedna świątynia to 60 razy (po cztery razy przez 15 dni). Można to czynić w dniach po sobie następujących albo z przerwą, licząc dni od pierwszych niesporów aż do zmroku dnia następnego. Wierni pomodlą się: o podwyższenie Kościoła, wytępienie kacerstwa, zgodę książąt katolickich i zbawienie ludu chrześcijańskiego. Od nawiedzin zwalnia się: zakony klauzurowe, pustelników, więźniów i chorych, ale mają spełnić inne dobre uczynki. Spowiednicy mogą zmniejszyć liczbę nawiedzin dla kapituł, zgromadzeń zakonnych i świeckich, bractw, cechów, uniwersytetów, kolegiów oraz innych wiernych, jeśli odbywają nawiedzenia w procesjach, organizowanych przez własnego proboszcza lub innego kapłana. Dzieci przed pierwszą komunią świętą zamiast nawiedzin mogą spełniać inne dobre uczynki. Marynarze i podróżnicy, nieobecni w domu podczas miesięcy jubileuszowych, zyskają odpust, gdy po powrocie dopełnią wszystkie warunki.

W Liście Apostolskim papież określił uprawnienia spowiedników, mianowicie:

² ArŁm, II sygn. 68 k. 177; II sygn. 73 k. 83; II sygn. 75 k. 48.

1. Mniszki i nowicjuszki mogą sobie wybrać każdego spowiednika, ale mającego uprawnienia do spowiadania mniszek.

2. Inni wierni: duchowni, zakonnicy i świeccy spowiadają się u dowolnego księdza świeckiego i zakonnego, byle posiadał ogólne uprawnienia od biskupa.

3. W okresie jubileuszu każdy spowiednik rozgrzesza z ekskomuniki, suspensy, wyroków i cenzur kościelnych, grzechów zastrzeżonych biskupowi a nawet papieżowi. Wyłącza się występki wspólnego grzechu, popełnionego trzy lub więcej razy. Nie wolno rozgrzeszać heretyków, chyba że po odwołaniu błędów i naprawieniu zgorzenia. Także zagarniających dobra i prawa kościelne, aż do ich zwrotu i ułożenia się z biskupem lub Stolicą Apostolską.

4. Spowiednik może zamieniać na inne pobożne uczynki wszelkie śluby, nawet złożone pod przysięgą i zastrzeżone Stolicy Apostolskiej. Wyłącza się śluby: czystości, wstąpienia do zakonu, poczynione na rzecz osoby trzeciej i przez nią przyjęte, karne, pokutne, mające cel ustrzeżenia od grzechu; ostatnie można zamienić na inne uczynki również strzegące od grzechu. Można też dyspensować duchownych wyższych święceń od ukrytych nieprawidłowości, zaciągniętych przez spełnianie funkcji świętych, jeśli sprawa nie jest oddana pod sąd lub łatwo może być oddana.

5. Na spowiedzi może udzielić samej dyspensy małżonkom, którzy zlekceważyli przeszkody pokrewieństwa i powinowactwa: stopnia II i III, III i III, III i IV, o ile sprawa nie jest publicznie znana.

6. Na spowiedzi może dyspensować od tajemnej przeszkody unieważniającej I i II stopnia powinowactwa niegodziwego. A także dla ważnych przyczyn może dyspensować do zawarcia małżeństwa. Gdyby jednak powinowactwo wynikało ze stosunku z matką poślubionej, to jedynie, gdy stosunek zaistniał po urodzeniu córki. Jeśli przed, nie może dyspensować (z obawy, aby nie poślubił własnej córki).

7. Na spowiedzi może dyspensować od przeszkody pokrewieństwa duchowego, gdy małżeństwo już istnieje, albo ma być zawarte. Również od tajemnej przeszkody występku, gdy cudzołożąc nie planowały związku małżeńskiego po śmierci swojego współmałżonka.

8. Może przywrócić prawo żądania powinności małżeńskiej w razie powinowactwa pochodzącego z dopuszczenia się uczynku cielesnego z krewnymi drugiej strony.

9. Może udzielić dyspensy do żądania powinności małżeńskiej tym, którzy, związani prostym ślubem czystości, zawarli małżeństwo. Spo-

wiednik wyjaśni, iż zgrzeszą przeciw ślubowi, jeśli poza małżeństwem dopuszczą się uczynku cielesnego. Ponadto w razie śmierci współmałżonka dalej obowiązuje ich złożony uprzednio ślub czystości.

10. Poza wymienionymi, nie udziela się dyspens od innych niezdatności jawnych i tajnych, niezdolności lub nieostosowności. Spowiednik nie może rozgrzeszać współnika grzechu nieczystego, imiennie ekskomunikowanych, suspendowanych, będących w cenzurach publicznych.

11. Kto rozpoczął nawiedzenia kościoła lub spełnianie dobrych uczynków, a z powodu choroby nie dokończył, ten uzyskuje odpust jubileuszowy. Gdy po otrzymaniu rozgrzeszenia z cenzur i otrzymaniu dyspens zaniechał dopełnienia koniecznych uczynków, również zachowuje odpust jubileuszowy.

12. Odwołuje się wszelkie rozporządzenia niezgodne z treścią Listu Apostolskiego, wydawane na synodach, w zakonach, oparte na dawnych zwyczajach³.

Bulle papieskie przesłano do poszczególnych diecezji. Dnia 9 stycznia 1900 r. konsystorz sejneński powiadomił duchowieństwo o otwarciu Jubileuszu Wielkiego, inaczej zwanego Rokiem Świętym. Dołączył treść bulli z 11 maja 1899 r. w tłumaczeniu na język polski i litewski. Bullę należało przeczytać z ambon w kościołach parafialnych, filialnych i kaplicach publicznych. Księża mieli zachęcić wiernych, by udawali się do Rzymu, o ile to byłoby możliwe. Aby skłonić chrześcijan do podróży, Papież zawiesił wszystkie odpusty zupełne i częściowe, z wyjątkiem:

1. Na godzinę śmierci.
2. Za odmówienie modlitwy Anioł Pański.
3. Za udział w 40-godzinny nabożeństwie.
4. Osobom towarzyszącym Wiatykowi.
5. Nawiedzającym świątynie franciszkańskie w uroczystość Porcjunkuli od niesporów 1 sierpnia i przez cały dzień następnym.
6. Udzielane przez legatów apostolskich i biskupów podczas uroczystej celebry.
7. Połączone z ołtarzem uprzywilejowanym za zmarłych.
8. Wyraźnie udzielone za zmarłych.
10. Udzielone dla żywych, które mogą być ofiarowane i za zmarłych.

³ ArŁm, II sygn. 73 k. 93; II sygn. 75 k. 67.

Na czas jubileuszu Papież zawiesił władzę rozgrzeszania od spraw zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej oraz władzę dyspensowania od nieprawidłowości i przeszkód, z wyjątkiem:

1. Odpustów na godzinę śmierci.
2. Władzy danej Świętej Inkwizycji i tym, którzy do jej urzędu zostali kiedykolwiek przeznaczeni.
3. Władzy udzielonej przez Świętą Penitencjarię dla terenów misyjnych.
4. Uprawnień biskupów nadanych przez Sobór Trydencki i przez Stolicę Apostolską. Ustają uprawnienia pięcioletnie oraz do udzielania dyspens małżeńskich; trzeba się o to zwracać do Rzymu.

Ze wszystkich łask mogą skorzystać pielgrzymi udający się do Rzymu. Jednak więźniowie, jeńcy, chorzy, starcy po 70-tym roku życia uzyskują odpust w swoich krajach. Mają odbyć spowiedź, przyjąć komunię świętą, pomodlić się w intencji Kościoła, spełnić dobre uczynki, nawiedzać świątynie, pościć. Spowiednicy rozgrzeszą takich wiernych od wszystkiego, jak spowiednicy w Rzymie⁴.

Dnia 5 marca 1899 r. konsystorz sejneński polecił odmawiać po mszy świętej następującą modlitwę: Daj nam Boże, za przyczyną Błogosławionej Niepokalanej Dziewicy, abyśmy łzami naszej pokuty obmyli winy tego kończącego się wieku, a tak przygotowali się na początku nadchodzącego wieku, iżby cały ten przyszły wiek poświęcony był chwale Twojego Imienia i Królestwa Jezusa Chrystusa Syna Twego, któremu niech wszystkie narody służą w godności wiary i doskonałej miłości. Amen. Modlitwę należało odmawiać od 1 stycznia 1901 r. Leon XIII udzielił 100 dni odpustu na każdy dzień za udział w tej modlitwie⁵.

2. Przebieg Jubileuszu w diecezji

Dnia 26 kwietnia 1900 r. konsystorz sejneński przesłał do parafii encyklikę *Rok Święty* z 25 maja poprzedniego roku. Równocześnie konsystorz polecił, aby:

1. We wszystkich kościołach i kaplicach codziennie przez cały miesiąc po mszy świętej odmawiać Litanię do Serca Jezusa z modlitwami i aktem poświęcenia.

⁴ ArŁm, II sygn. 68 k. 171; II sygn. 74 k. 82; II sygn. 75 k. 45; II sygn. 76 a k. 46.

⁵ ArŁm, II sygn. 68 k. 176; II sygn. 73 k. 81; II sygn. 74 k. 84; II sygn. 76 a k. 51.

2. W niedziele I, II i III po Zesłaniu Ducha Świętego głosić kazanie o czci Serca Jezusa i wyjaśniać treść encykliki (samej encykliki nie czytać).

3. W uroczystość Serca Jezusowego, w sobotę i najbliższą niedzielę, to jest 22, 23 i 24 czerwca odprawić uroczystą mszę świętą z wystawieniem Najświętszego Sakramentu, po niej odśpiewać zwyczajowe suplikacje i Litanię o Sercu Jezusa. Za udział w każdym nabożeństwie przysługuje 300 dni odpustu, a za cały miesiąc czerwiec odpust zupełny⁶.

Dnia 6 listopada 1900 r. konsystorz sejneński zapowiedział liturgiczne obchody końca wieku i wejście w nowe stulecie. Powołał się na dekret *Urbi et Orbi* z 13 listopada 1899 r. Przez cały grudzień, we wszystkie niedziele i święta będzie uroczysta msza święta, po niej wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu pieśń „Przed oczy Twoje Panie”, poczem „Przed tak wielkim Sakramentem”. Dnia 31 grudnia, gdy w parafii jest dwóch lub więcej księży, należy wystawić Najświętszy Sakrament od godziny szóstej po południu do niesporów, po nich rozpocznie się msza święta. Już w dzień, drugi kapłan odprawi uroczystą mszę świętą dla wiernych, którzy nie brali udziału w nabożeństwie nocnym. Natomiast w parafiach o jednym kapłanie są nieszpory z wystawionym Najświętszym Sakramentem, zakończone modlitwą: „Daj nam najłaskawszy Boże”, ale bez mszy świętej. Należy wcześniej zapowiedzieć wiernym o nabożeństwie kończącym stulecie. Proboszczowie niech umieszczą w murach wewnątrz kościołów tablice, upamiętniające wejście w nowe stulecie, ze stosownymi napisami⁷.

Dnia 30 marca 1901 r. konsystorz sejneński powiadomił duchowieństwo o przedłużeniu Jubileuszu na cały Kościół i o sposobie przebiegu tych uroczystości we własnej diecezji. Wskazania ujął w jedenastu punktach.

1. Jubileusz rozpocznie się w pierwszą niedzielę maja a skończy się w pierwszą niedzielę listopada. W tym czasie trzeba odbyć spowiedź i dokonać 60 nawiedzin kościołów.

2. Za takie uznaje się kościoły parafialne, filialne, zakonne i kaplice publiczne, przy których jest na stałe kapłan.

3. Gdzie jest jeden kościół, nawiedza się go wchodząc i wychodząc, przez 15 dni ciągłych lub z przerwami. W Tykocinie, Wąsoszu i Kra-

⁶ Arł.m, II sygn. 68 k. 177; II sygn. 73 k. 81; II sygn. 74 k. 85; II sygn. 75 k. 56; II sygn. 76 a k. 52.

⁷ Arł.m, II sygn. 68 k. 180; II sygn. 74 k. 87; II sygn. 75 k. 59; II sygn. 76 a k. 58.

snyborze nawiedzić oba kościoły przez 15 dni. W Łomży nawiedzić dwukrotnie Kościół parafialny a po jednym razie kościół Kapucynów i Benedyktynek, też przez 15 dni. Podczas każdego z tych prywatnych nawiedzin trzeba się pomodlić, a przynajmniej odmówić 5 ojcze nasz, 5 zdrowaś i wierzę w intencji papieża.

4. Oprócz prywatnych, odbywają się nawiedzenia wspólne w formie procesji, której przewodniczy kapłan. Wówczas liczbę nawiedzin zmniejsza się do trzydziestu, przez 15 dni ciągłych lub z przerwami. Kapłan zapowiada wcześniej dzień i godzinę spotkania, przeważnie rano o dziesiątej i po niesporach wieczornych. Na odgłos dzwonu, wierni gromadzą się na placu przy kościele. Wychodzi kapłan ubrany w szaty liturgiczne, intonuje Litanię o wszystkich świętych, procesja okrąży kościół i wchodzi do świątyni. Po skończeniu litanii, kapłan klęka na stopniach ołtarza głównego i na przemian z ludem odmawia 5 ojcze nasz, 5 zdrowaś i wierzę. Jeśli procesja odbywa się w niedzielę, to zaraz po niesporach kończących sumę. Gdzie są dwa kościoły, rano wyrusza procesja z kościoła zakonnego do parafialnego, po południu przed niesporami z parafialnego do zakonnego. W Łomży jako zakonny będzie kościół Kapucynów. O rodzaju nawiedzin, prywatnych czy wspólnych decyduje proboszcz. Weźmie pod uwagę potrzebę wiernych i możliwość zorganizowania godnej procesji.

5. Wszyscy kapłani uprawnieni przez biskupa do spowiadania posiadają władzę daną im z Rzymu na czas jubileuszu.

6. Mogą, także poza spowiedzią, zwalniać od nawiedzin więźniów i chorych, zamieniając na dobre uczynki. Podobnie dzieciom, które nie były u pierwszej komunii, wskażą inne dobre uczynki zamiast komunii.

7. W III niedzielę po Wielkanocy kapłani zapowiedzą ludowi otwarcie jubileuszu. W IV niedzielę, która wypada na początku maja, o godzinie dziesiątej trzydzieści rozlegną się dzwony przez piętnaście minut. Następnie kapłan, ubrany w komżę, stułę i kapę, podejdzie do ołtarza głównego, zaintonuje hymn „O Stworzycielu Duchu przyjdź” i odśpiewa stosowne modlitwy. Z pieśnią „Strasznego majestatu Panie” wyruszy zwyczajowa procesja. Idący w niej kapłan niesie w obu rękach, na piersiach Bullę Apostolską. Po powrocie do świątyni kapłan zwraca się do ludu słowami: „Najwyższy Pasterz Kościoła Chrystusowego, Leon XIII papież, po ukończonym w Rzymie jubileuszu, rozciągnął i na nas jego zbawienne skutki. W imieniu przeto Jego Pasterskiej Mości Antoniego Baranowskiego, z Bożej łaski i Stolicy Apostolskiej biskupa sejneńskiego, ogłaszam wszystkim prawowiernym Jubileusz Wielki w set-

ny rok przypadający, a który zaczyna się dnia dzisiejszego i trwać będzie do pierwszej niedzieli miesiąca listopada, czyli sześć miesięcy. A teraz posłuchajcie, przeczytam wam Bullę papieską”. Po uczynieniu tego, następuje hymn „Ciebie Boga wychwalamy” (po łacinie), pokropienie wodą święconą, suma przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu, podczas mszy lub po niej kazanie o jubileuszu.

8. Podczas tych sześciu miesięcy, w niedziele i święta suma jest przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu.

9. W okresie jubileuszu należy zaniechać nauk katechetycznych, a mówić kazania: o prawdach wiary, pokucie, rzeczach ostatecznych, skutkach grzechów śmiertelnych, sprawiedliwości, miłosierdziu, warunkach sakramentu pokuty, potrzebie spowiedzi generalnej, obowiązku restytucji, zmianie życia itp., zwłaszcza o wadach w danej parafii.

10. Zakończenie jubileuszu nastąpi podczas uroczystych niesporów. Tematem kazania będzie wytrwanie w dobrem aż do końca. Poczem należy odśpiewać Litanię o Sercu Jezusa i hymn *Te Deum*.

11. W razie wątpliwości sięgnąć do Bulli Apostolskiej, do poważnych autorów lub zwrócić się o poradę do biskupa⁸.

12. Porównanie do 1825 r.

Po zakończeniu uroczystości w Rzymie, papież Leon XII poszerzył Jubileusz na cały Kościół, początkowo przez sześć miesięcy, czyli do 24 czerwca, poczem do końca 1827 r. W diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej obchody trwały: 15 dni w Sejnach, Łomży i Mariampolu, 5 dni w miasteczkach i siedzibach dekanatów, 3 dni w pozostałych parafiach. Do trzech miast przybywali wierni z danego regionu, do mniejszych centrów – z dekanatu, do parafii wiejskich – sąsiedzi. W dniu otwarcia obchodów w Łomży zgromadziło się 24 tys. wiernych i 45 księży, na zakończenie 18 tys.; w sumie przewinęło się około 100 tys. osób. W wyznaczone im dni księża zasiadali do konfesjonałów. Inni prowadzili kompanie z połowy parafii, następnie z pozostałych wiosek, aby wszystkim parafianom umożliwić zyskanie odpustu. Procesja szła z krzyżem, chorągwiami, uderzano w bębny. Na trasie gospodarze udzielali pielgrzymom gościny i noclegu. Ci sami ludzie brali udział w ceremoniach nawet trzykrotnie: w regionie, dekanacie i własnej parafii. Kaznodziejom

⁸ ArŁm, II sygn. 73 k. 89; II sygn. 74 k. 91; II sygn. 75 k. 65; II sygn. 76 a k. 64.

wyznaczono aż 34 tematy, m.in. o grzechu, karze i nagrodzie, przyszłym życiu, pobożności, pokorze, obowiązkach stanu. Nad sprawnym przebiegiem uroczystości w Sejnach i Łomży czuwali specjalnie mianowani dyrektorzy. W dekanatach rolę tę pełnili dziekani. Ilość nawiedzeń kościołów i uprawnienia spowiedników były podobne jak w 1900 r. Zakończenie jubileuszu trwało 15 dni, dla stron litewskich w Mirosławiu, dla okręgu łomżyńskiego w Tykocinie.

Równie uroczyste przebiegł odpust na wzór jubileuszu, ustanowiony w 1847 r. po wyborze Piusa IX. W diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej w pięciu dużych parafiach odpust trwał siedem dni, w miejscowościach dekanalnych trzy dni, w innych parafiach nie obchodzono odpustu, a wierni udawali się do większych ośrodków⁹.

W porównaniu do tamtych, jubileusz z 1901 r. był skromny. Wynikało to z sytuacji politycznej w Królestwie Polskim. Od powstania styczniowego niemal do pierwszej wojny światowej obowiązywał stan wojenny. Między innymi, od 1870 r. dziekani poruszali się swobodnie jedynie po terenie własnego dekanatu a proboszczowie i wikariusze w obrębie swojej parafii. Na wyjazd poza ten obszar prosili władze cywilne o pozwolenie. Od 1873 r. księża powiadamiali naczelników powiatów o każdym odpuszczeniu i większym zgromadzeniu się ludu¹⁰. Zanikły zbiorowe procesje na doroczne odpusty w sąsiednich parafiach, jak to bywało dawniej i odrodziło się po 1905 r.¹¹

W takich warunkach, podczas jubileuszu w 1901 r. zwrócono uwagę na niedziele i święta. W czasie sześciu miesięcy odprawiano mszę świętą przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu. Zamiast kazań katechetycznych księża mówili o jubileuszu, grzechu, celu człowieka, rzeczach ostatecznych itd. Jubileusz z 1901 r. miał charakter uroczystości parafialnych. W związku z tym nie było szczegółowych sprawozdań z jego przebiegu.

⁹ W. Jemielity, *Rok jubileuszowy w Królestwie Polskim*, Rozporządzenia Urzędowc Łomżyńskiej Kurii Diecezjalnej 1973, nr 6-7, s. 26-41. Przedruk *Zeszyty Naukowe KUL* 1975, r. 18, nr 1, s. 41-53.

¹⁰ Por. W. Jemielity, *Z dziejów Kościoła w Królestwie Polskim*, *Roczniki Humanistyczne* 1973, t. 21, z. 2, s. 265-294. Tenże, *Mianowanie i przenoszenie księży w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 1987, t. 34, z. 4, s. 37-84.

¹¹ W. Jemielity, *Procesje kościelne w diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej*, *Studia Teologiczne* 1994, t. 12, s. 371-384.

Il Giubileo pontificale alla fine del XIX secolo nel Regno di Polonia

Nel XIX secolo nel Regno di Polonia si celebrò due giubilei – nel 1826 e nel 1900, ed indulgenza al modo di giubileo nel 1847 dopo l'elezione di Pio IX. Le celebrazioni accompagnanti la fine del secolo scorso e l'inizio dell'attuale avevano carattere limitato. Il paese fu sotto la dominazione di Russia, fu vietata qualsiasi manifestazione, anche religiosa. I festeggiamenti si svolgevano solamente nelle parrocchie. Non ci furono i pellegrinaggi ad alcuni centri diocesani per svolgere gli incontri di quindici giorni, ai vicini decanati ed alle vicine parrocchie per tre giorni, come si fece durante il giubileo del 1826 e l'indulgenza del 1847. Come di solito, i fedeli sessanta volte, visitavano la chiesa. I confessori avevano permesso per dare assoluzione e per dispensare. Nei muri delle parecchie chiese fino ad oggi ci sono le tavole di ghisa che ricordano il giubileo alla fine del XIX secolo.